

УДК 811.111:004:005.591.6

ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ФАКТОРИ ПОЯВИ Й РОЗПОВСЮДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ІННОВАЦІЙ

Кізіль М.А., к. філол. н.,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено дослідженню екстралінгвальних факторів появи й поширення комп'ютерних інновацій в англійській мові. Інформатизація, комп'ютеризація англійськомовних країн і всього світового співтовариства, створення інтернет-сфери та кіберпростору, процеси глобалізації, експансії англійської мови, пріоритетність кодування її засобами понять і реалій комп'ютерно-опосередкованої дійсності є визначальними факторами появи й розповсюдження цієї групи інноваційної лексики в англійській мові.

Ключові слова: англійська мова, глобалізація, експансія, екстралінгвальні фактори, інтернет-сфера, кіберпростір, кодування, комп'ютерні інновації.

Статья посвящена исследованию экстралингвальных факторов появления и распространения компьютерных инноваций в английском языке. Информатизация, компьютеризация англоязычных стран и всего мирового сообщества, создание интернет-сферы и киберпространства, процессы глобализации, экспансии английского языка, приоритетность кодирования его средствами понятий и реальных компьютерно-опосредованной действительности являются определяющими факторами появления и распространения данной группы инновационной лексики в английском языке.

Ключевые слова: английский язык, глобализация, экспансия, экстралингвальные факторы, интернет-сфера, киберпространство, кодирование, компьютерные инновации.

Kizil M.A. EXTRALINGUAL FACTORS OF THE ENGLISH LANGUAGE COMPUTER INNOVATIONS' EMERGENCE AND SPREAD

The article is devoted to the investigation of the extralingual factors of the computer innovations' emergence and spread in the English language. Informatization, computerization of the English-speaking countries and the whole world community, the Internet-sphere and the cyberspace creations, the processes of globalization, expansion of the English language, priority of coding of the notions and realities of the computer-mediated reality by its means are considered to be the determining factors of emergence and spread of the computer innovations in the English language.

Key words: English language, globalization, expansion, extralingual factors, Internet sphere, cyberspace, coding, computer innovations.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть сфера комп'ютерних технологій стає одним із головних джерел поповнення англійської та інших мов світу інноваційними одиницями у зв'язку з появою великої кількості нових понять і реалій, які потребують мовного позначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Англійськомовні комп'ютерні інновації стають об'єктом зацікавлення багатьох вітчизняних [2; 4; 7; 8; 9; 11] і зарубіжних лінгвістів [1; 3; 6; 13; 16], що зумовлено насамперед проникненням цих одиниць у різні сфери комунікації, життя й діяльності сучасної людини. Проте й дотепер у лінгвістиці остаточно не визначені ті екстралінгвальні фактори, що зумовлюють подібні процеси.

Постановка завдання. У зв'язку з цим метою статті є визначення екстралінгвальних факторів появи й розповсюдження англійськомовних комп'ютерних інновацій, а завданням – детальна характеристика цих факторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відзначаємо, що, попри наявність великої кількості наукових праць, присвячених дослідженню інноваційних одиниць сфери комп'ютерних технологій, науковці надають різну характеристику цим одиницям, називаючи їх також по-різному. Отримуючи назви *інфонеологізмів* (від поняття «інформаційна революція» – “*informational revolution*”) [2, с. 51], *кібернеологізмів* (від поняття «кіберпростір» – “*cyberspace*”) [9, с. 33], *комп'ютерно-маркованої лексики* [11, с. 4], вказані одиниці використовуються для номінації нових понять сфери комп'ютерних технологій, понять і реалій різноманітних сфер повсякденного життя і професійної діяльності англійськомовних спільнот і світового співтовариства, існування яких опосередковано новітніми цифровими й інформаційними технологіями (напр., *BYOD (bring your own device) – the practice of allowing the employees of an organization to use their own computers, smart-*

phones, or other devices for work purposes; selfie – a photograph that one has taken of oneself, typically one taken with a smartphone or webcam and uploaded to a social media website; child supervision – when an older person, especially a parent, needs a tech-savvy kid to help him/her with computers or other electronic devices).

Уважаємо, що інноваційні одиниці на позначення понять і реалій, які з'явилися унаслідок поширення комп'ютерних технологій, є «багатофункціональними» одиницями, не закріпленими за однією визначеною сферою спілкування (наприклад, медичною, економічною тощо). Подібні одиниці можуть використовуватися в різних сферах одночасно. Багатофункціональний характер одиниць цього шару інноваційної лексики англійської мови визначається також тим фактом, що залежно від своїх функціональних і семантичних характеристик, контекстів використання вона може володіти як термінологічним, так і нетермінологічним значенням, бути елементами загальноживаного лексикону, розмовної лексики тощо.

На нашу думку, саме екстралінгвальні фактори сприяли появі, використанню та поширенню великої кількості англійськомовних комп'ютерних інновацій не тільки серед носіїв англійської мови, а й у всьому світі. До таких *екстралінгвальних факторів* варто зарахувати *інформатизацію, комп'ютеризацію* англійськомовних суспільств і всього світового співтовариства загалом, *створення та поширення Інтернет-сфери й кіберпростору*, а також *процеси глобалізації світової спільноти, експансії англійської мови, пріоритетності мовного кодування понять, реалій комп'ютерно-опосередкованої дійсності її засобами*.

Відзначаємо, що термін «*інформатизація*» було вперше використано в доповіді «Інформатизація суспільства», підготовленому в 1978 році групою французьких фахівців різних галузей на замовлення президента Франції Валері де Естена [6]. Указаний термін позначав процес використання інформаційних технологій для виробництва, переробки та збереження інформації, що починала постійно зростати і збільшуватися в ті часи в країнах Європи, США та Японії внаслідок інформаційної революції, переходу від концепції індустріальних суспільств до постіндустріальних та інформаційних, у яких інформація, знання, наукові розробки стають виробничими ресурсами й рушійними силами науково-технічного прогресу людства [5, с. 19].

Інформатизація стала можливою завдяки появі комп'ютерів, що забезпечували широкі можливості для роботи з інформацією, комунікації. Науково-технічний і соціокультурний прогрес був і залишається неможливим без інформатизації й комп'ютерів. Зумовлена науково-технічним прогресом і процесами інформатизації, здійснена наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, тотальна *комп'ютеризація* стала, на думку Л. Ленгеля, А. Томіка, «органічним і закономірним процесом, що докорінно змінив практично всі сфери життя сучасної людини» [16, с. 29]. Відзначаємо, що поняття «інформатизація» є більш широким і ємним, ніж поняття «комп'ютеризація». Інформатизація відбувалася на базі комп'ютеризації, була процесом формування нового автоматизованого середовища зародження інформації, знань, їх переробки, поширення та перетворення в потужну виробничу силу, матеріальний і соціокультурний потенціал і фактор прогресу людства.

Закономірним фактом і етапом науково-технічного й соціокультурного прогресу, процесів інформатизації та тотальної комп'ютеризації варто вважати, на думку М. Кастельса, також «поширення глобальної мережі Інтернет, масове використання її ресурсів, кіберпростору й віртуальної реальності, до яких залучено нині практично все людське співтовариство» [5, с. 30]. Зазначимо, що на початку 1997 року до мережі Інтернет було підключено близько десяти мільйонів комп'ютерів. У червні 2011 року кількість її постійних користувачів у світі становила більше ніж 2,4 млрд. осіб, більше ніж третина всього населення земної кулі користувалися її послугами у визначений час, у лютому 2013 року «споживачами» Інтернету було вже 3,2 млрд. осіб [14, с. 38]. Якщо обсяг інформації, реалізований через мережу Інтернет, у 1993 році становив лише 1%, то на 2000 рік ця цифра досягла вже 51%, а у 2007 році більше ніж 97% усієї телекомунікаційної інформації було передано через неї [15]. Право на доступ до мережі Інтернет було визнано ООН одним із невід'ємних прав людини, а відключення від неї вважається з 2011 року його порушенням [14, с. 36].

Із поняттям *Internet* тісно пов'язані широко розповсюджені нині поняття *cyberspace* (*кіберпростір*), *virtual reality* (*віртуальна реальність*). Під *кіберпростором* (поняття було введено американсько-канадським письменником-фантастом У. Гібсоном у новелі «Спалення Хром» у 1982 р.) розуміють сукупність інформаційних ресурсів, доступних через мережу

Интернет [17, с. 39]; усі системи комп'ютерних комунікацій і потоків інформації різної природи, що циркулюють у світових мережах [10, с. 17]. Важливість *кіберпростору* як штучно створеного середовища перебування сучасної людини, однієї з форм її соціальної взаємодії та способу зв'язку зі світом підкреслюють слова колишнього держсекретаря США Х. Клінтон, проголошені нею на щорічній конференції ОБСЕ у 2011 році: «Ми повинні визнати, що права людини в кіберпросторі заслуговують захисту такою самою мірою, що й права людини в реальному просторі» [10, с. 29]. Віртуальна реальність представлена сукупністю чуттєвих образів реальних об'єктів, суб'єктів і процесів різноманітної природи, створених за допомогою комп'ютерних технологій із дослідницькою чи будь-якою іншою метою (напр., розважальною, навчальною), що підлягають моделюванню та впливу з боку людини залежно від своїх характеристик і мети створення [17, с. 24].

Процеси інформатизації й загальної комп'ютеризації безпосередньо пов'язані з *глобалізацією* (від англ. *globus* – куля, *земна куля*, *глобус*; *global* – той, який має стосунок до земної кулі, *світовий*; *globalize* – *перетворювати певне явище на глобальне*; *globalization* – *перетворення певного явища на світове, те, що стосується всієї земної кулі*), під якою розуміють процес «всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації, утворення єдиного, цілісного міжнародного, економічного, правового та культурно-інформаційного простору, внаслідок якого відбуваються світовий розподіл праці, міграція й концентрація в масштабах усієї планети капіталу, робочої сили, виробничих ресурсів, стандартизації законодавчих, економічних і технологічних процесів, а також зближення й навіть злиття культур різних країн» [10, с. 11]. Глобалізація є об'єктивним процесом, який «має системний характер і охоплює всі сфери життя» [5, с. 39].

І хоча процес глобалізації фактично розпочинається ще в другій половині ХХ століття, особливих темпів він набирає саме в останні десятиліття ХХ століття й на початку ХХІ століття. Цей факт пов'язують із падінням «залізної завіси», інтеграцією Китаю у світову економіку, а також швидким розвитком і масовим поширенням комп'ютерних технологій, завдяки яким з'явилася можливість доступу до будь-якої інформації у світі [10, с. 13]. Саме завдяки розвитку комп'ютерних технологій і поширенню всесвітньої мережі Інтернет, загальному доступу до її неви-

черпних ресурсів світ починають називати «*global village*» [10, с. 16], тобто «*глобальне селище*».

Визначений термін був уперше використаний у творах канадського науковця, літературного критика й письменника М. Маклюєна (*The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man, 1962; Understanding Media, 1964*) для опису нової комунікаційної та соціокультурної ситуації, внаслідок яких земну кулю нібито «стиснуто» до розмірів селища в результаті існування електронних засобів зв'язку, які надають можливість миттєво передавати інформацію з будь-якого континенту на інший. Сьогодні термін «*global village*» застосовується як метафора, що описує всесвітню мережу Інтернет, можливість зв'язку й постійного спілкування між людьми з різних куточків світу [13, с. 17]. Оскільки в мережі Інтернет фізична відстань між співбесідниками не відіграє істотної ролі для спілкування, люди можуть бути залучені до справ одне одного, внаслідок чого може відбуватися їх зближення, поява спільних думок, ідей, світоглядних позицій, що також сприяє процесам всесвітньої інтеграції та глобалізації.

Неабияку роль у визначених процесах відводять англійській мові, що нині є «не просто мовою міжнародного спілкування, а однією з домінуючих мов світу, роль якої невпинно зростає в ньому» [3, с. 36]. Універсальний характер англійської та її статус світової мови американський лінгвіст Дж. Беннет пояснює низкою причин екстралінгвального й суто лінгвального характеру:

1) є мовою двох найсильніших держав світу (США та Великобританії), що посилює її значущість у світі;

2) є основним засобом міжнародної комунікації;

3) у ній спостерігається щільна концентрація німецьких, французьких і латинських запозичень, що полегшує процес її засвоєння й вивчення європейцями;

4) відрізняється великою кількістю односкладних слів, що полегшує їх вимову та процес запам'ятовування;

5) характеризується простою системою флексій і логічним синтаксисом [12, с. 12].

Англійська мова є сьогодні рідною для п'ятисот мільйонів людей у дванадцяти країнах світу, другою мовою шестисот мільйонів осіб, офіційною та напівофіційною мовою ще декількох сот мільйонів людей у всьому світі. Отже, у світі існує нині приблизно 1,4 млрд.

осіб, які розмовляють англійською мовою [13, с. 14].

Експансіонізм англійської мови натеper є безпрецедентним явищем. Цьому сприяє не тільки популярність англійської у світі й набуття нею статусу “*Lingua Franca*”, під якою розуміють «мову міжнародного спілкування, що постійно використовується носіями різних (інших) мов і лінгвокультур у всьому світі» [12, с. 45]. Провідна роль США в розробці та подальшому процесі розвитку й удосконалення сфери інформаційних (комп'ютерних) технологій сприяла особливій ролі англійської мови в інтернет-комунікації, яка стала не просто її засобом для представників англійськомовних спільнот, а і своєрідним комунікативним стандартом для різних націй і лінгвокультур. Створення нового мовного коду інтернет-ресурсів і комп'ютерної індустрії перетворили англійську на мову, з якої запозичуються одиниці на позначення різноманітних понять, реалій, фрагментів комп'ютерно-опосередкованої дійсності сучасної людини в різні мови світу (напр., укр. – *диск, чат, інсталяція*; рос. – *геймер, хакер, кликать*; нім. – *Benutzer, Benutzername, benutzerfreundlich*; франц. – *cache mémoire, ordinateur, cyberespace* тощо). Як свідчать наведені приклади, окрім термінів, до комп'ютерного лексикону інших мов світу потрапляють також англійськомовні комп'ютерні інновації, які закріплюються в них, підлягаючи процесам адаптації згідно з орфографічними, фонетичними, морфологічними, синтаксичними законами цих мов. Подібне проникнення одиниць також сприяє закріпленню комп'ютерних інновацій у самій англійській мові, набуттю нею статусу *Lingua Franca*.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, до екстралінгвальних факторів появи й розповсюдження англійськомовних комп'ютерних інновацій у різних сферах комунікації зараховуємо інформатизацію, комп'ютеризацію англійськомовних спільнот і світового співтовариства загалом, створення та поширення інтернет-сфери й кіберпростору, а також процеси глобалізації, експансії англійської мови і пріоритетність кодування понять, реалій і фрагментів комп'ютерно-опосередкованої дійсності її засобами.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в детальному аналізі інтралінгвальних (суто лінгвістичних) факторів поширення означених одиниць в англійській мові та мовленні, визначенні й дослідженні комунікативних сфер їх використання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глазырина А.И. Компьютерный подъязык: термины, жаргонизмы, профессионализмы / А.И. Глазырина // Вестник Челябинского государственного университета. Серия «Филология. Искусствоведение». – 2013. – Вып. 82. – С. 77–80.
2. Зацний Ю.А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю.А. Зацний. – Львів : ПАІС, 2007. – 228 с.
3. Иванов Л.Ю. Язык интернета: заметки лингвиста / Л.Ю. Иванов // Словарь и культура русской речи. – М. : Азбуковник, 2000. – С. 35–45.
4. Ільченко О.М. Антропоцентризм комп'ютерних неологізмів: лінгвокогнітивний аспект / О.М. Ільченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2003. – № 6. – С. 406–409.
5. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
6. Касумова М.Ю. Компьютерный дискурс как полиаспектная разновидность речи / М.Ю. Касумова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://rusistica.ru/articles.php?article_id=5.
7. Лазебна Н.В. Структурно-семантичні і функціональні особливості комп'ютерної термінологічної лексики з образним компонентом у сучасній англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Н.В. Лазебна. – Запоріжжя, 2013. – 212 с.
8. Махачашвілі Р.К. Динаміка англомовної інноваційної логосфери комп'ютерного буття : дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.04 / Р.К. Махачашвілі. – Одеса, 2013. – 400 с.
9. Стрельбіцька Л. Інтернет як полігон розвитку природної мови / Л. Стрельбіцька // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2005. – № 538. – С. 33–38.
10. Чернов А.А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы : [монография] / А.А. Чернов. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2003. – 232 с.
11. Чирвоний О.С. Комп'ютерний лексикон сучасної англійської мови: структурний, семантичний, функціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / О.С. Чирвоний. – Одеса, 2009. – 20 с.
12. Bennet J.C. The Anglosphere Challenge: Why the English-Speaking Nations Will Lead the Way in the Twenty-First Century / J.C. Bennet. – Chicago : Rowman & Littlefield Publishers, 2007. – 354 p.
13. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 272 p.
14. Gilliam J. The Internet is My Religion / J. Gilliam, L. Endres. – N. Y. : NationalBuilder, 2015. – 208 p.
15. Hilbert M. The World's Technological Capacity to Store, Communicate, and Compute Information / M. Hilbert and P. López [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sciencemag.org/content/suppl/2015/02/08/sciencemag.1200970.DC1/Hilbert-SOM.pdf>.
16. Lengel L. Computer Mediated Communication / L. Lengel, A. Tomic. – London : Sage Publication Group, 2004. – 272 p.
17. Whittaker J. The Cyberspace Handbook / J. Whittaker. – L. : Routledge, 2004. – 322 p.